

Az oktatási intézményen kívüli oktatási környezet alapvető sajátosságai, mint a nagycsoportos óvodások művészi hajlamai kialakulásának tényezője

Szemenov, Olekszandr

**Ukrán Nemzeti Pedagógiai Tudományok Akadémiájának
Neveléstudományi Intézete, Kijev**

o_semen@yahoo.com

A kutatás problémájának megállapítása

Az oktatási rendszer megreformálásának feltételei között, a társadalmi-politikai változások idején, amelyek az országban végbemennek nagy érdeklődés övezi úgy társadalmilag, mint tudományosan az iskolán kívüli oktatási intézményeket, amelyeknek fontos missziójuk van: új művészi irányítottágú generáció, reflexív gondolkodású felnövekvő nemzedék kialakítása. Ezért nagy fontossága van azon kutatásoknak, amelyek az oktatási intézményen kívüli oktatási környezet alapvető sajátosságait, mint a nagycsoportos óvodások művészi hajlamai kialakulásának tényezőjét vizsgálják.

Az utóbbi időben az adott témakörben megjelent publikációk elemzése

Az adott problémát a kutatók kisebb vagy nagyon mértékben, de csak részleteiben tanulmányozzák. Az ember és a környezet kölcsönhatása problémájának jelentőségét az egyén fejlődésében az ontogenezisben több kutató tanulmányozta: Bandura A., Becker R., Bell P., Vigotszki L., Gampa P., Kovaljov G., Levin K., Rotter J., Rubinstein Sz., Sztokolszki D., Tolman E., Heidmets M., Ribalka V., Csernousek M., Scsedrovickij G., Jaszvin V., Kononko O. és mások. Az oktatási környezet hatásának különböző aspektusai a gyermek fejlődésére tükröződnek a modern tudományos kutatásokban, amit Bajevoj I., Bim-Bada B., Valeckij A., Verbickij V., Vulfova B., Jermakov I., Katasov A., Klimov J., Kobernik O., Kudikina N., Manujlov J., Novikova L., Petrovszki A., Pusztovit G., Zbrujeva A., Szlobodcsikov V., Szohany L. és mások végeztek. Az oktatási környezet tudományos és szervezeti-gyakorlati intézkedései, adekvát módon feladatai a személyiség fejlődésének és önmegvalósításának, amit Beh I., Verbicki P., Jermakov I., Zjazuna I., Kiricsuk O., Nakazna M., Szavcsenko O., Szohany L., Szuscsenko T. és mások kutatásai bizonyítanak.

A cikk megírásának *célja* az, hogy elemzés alapján bizonyítást nyerjen, hogy az oktatási intézményen kívüli oktatási környezet alapvető sajátossággal bír a nagycsoportos óvodások művészi hajlamai kialakulására vonatkozóan.

A kutatási anyag bemutatása

Véleményünk szerint célszerű elemezni az oktatási intézményen kívüli oktatási környezet specifikus jellemzőit, amelyek erre a környezetre jellemzőek. Fontos az a kutatók általi általánosítás, mely szerint minőségi specifikusságuk szerint jellemzik az oktatási környezetet: társadalmi-pedagógiai szempontú aktuális jelentéstani tartalom, az iskolás és a szülő egyéni érdeklődése, egyénre szabott, autentikus, heterogenetikus (sokszínű, szerkezet szerint nem egységes); cél és tartalom szerint variálható, sokszínű a gyermekek életkorától függően, nyitott a pedagógiai innováció iránt, időbeli és térbeli koordináták szerint különböző, gyakorlat orientált folyamat, kreativitás. Az oktatási intézmények jellemzői között a kutatók kiemelik azt, hogy a gyermeknek joga van önállóan, saját belátása szerint kiválasztani azt a művészi tevékenységet, az órák idejét és formáját, amelyek leginkább érdekli őt, megfelel hajlamainak és képességeinek. Az iskolán kívüli intézmény biztosítja a neveltjeinek a jogot arra, hogy önállóan szerezzenek hasznos ismereteket és készségeket, illetve tudást szerezzenek azon tevékenységi formákból, amely előreláthatóan akár mesterségévé is válhat^{1,2,3,4,5}. Gorskova O. kutató kihangsúlyozza, hogy iskolán kívüli oktatás lehetőséget ad a gyermeknek, hogy szabadon válasszon olyan tevékenységi fajtát, típust és formát, amely biztosítja a feltételeit, hogy megtalálja személyisége önazonosságát⁶. Az iskolán kívüli oktatás az alábbiakra irányul: a gyermek személyiségének fejlődésére; a kiválasztott tevékenységben tapasztalatszerzés és fejlődés; a programok egyénre szabottak és variálhatóak (egyéni program kidolgozása a kreatív

¹ БЕХ Іван Дмитрович (2008): *Виховання особистості*. Київ: Либідь

² БИКОВСЬКА Олена Володимирівна (2006): *Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні*. Київ: ІВЦ АЛКОН

³ БУДНИК Олена Богданівна (2013): Підготовка майбутніх учителів до педагогічної діяльності в соціокультурному середовищі гірської початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*, № 8–9, 37–40

⁴ ГОРШКОВА О. Г. (2009): Формування креативного мислення дитини дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*, Випуск 5, 37-40

⁵ ПУСТОВІТ Г.П. (2004): Міжпредметний підхід у побудові змісту навчальних програм для позашкільних навчальних закладів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*, Серія : Педагогіка і психологія № 10, 26-33.

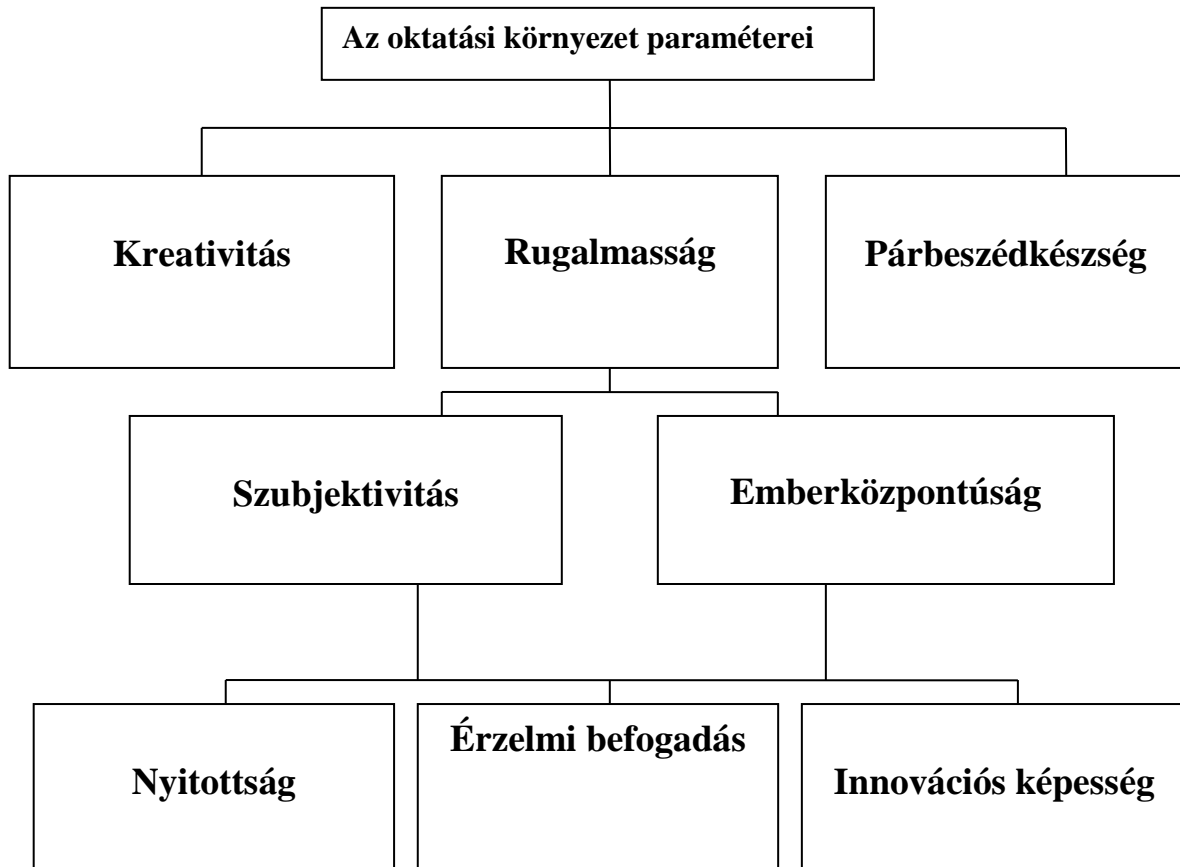
⁶ ГОРШКОВА О. Г. (2009): Формування креативного мислення дитини дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*, Випуск 5, 37-40

gondolkodás fejlesztésére); a kiegészítő képzés önkéntes és választható; növeli a funkcionális műveltségi szintet.

Az iskolán kívüli oktatási intézmény oktatási környezetének paramétereire vonatkozóan alapul vesszük a Jaszvin V. által, az oktatási környezetre vonatkozó paramétereit: széleskörűség, intenzitás, tudatossági szint, érzelgősség, általánosság, dominancia, koherencia, aktivitás, mobilitás⁷.

A szakirodalom elemzésének alapján az oktatási intézményen kívüli képzés oktatási környezetének az alábbi specifikus jellemvonásait különíthetjük el: kreativitás, rugalmasság, párbeszéd-készség, szubjektivitás, emberközpontúság, nyitottság, érzelmi befogadás, innovációs képesség (1. ábra).

1. ábra. Az oktatási környezet specifikus jellemzőinek ábrája az iskolán kívüli oktatási intézményekben

Az oktatási intézményeken kívüli oktatási környezet általunk kiemelt jellemzői arra szolgálnak alapul, hogy bizonyítást nyerjen az a tény,

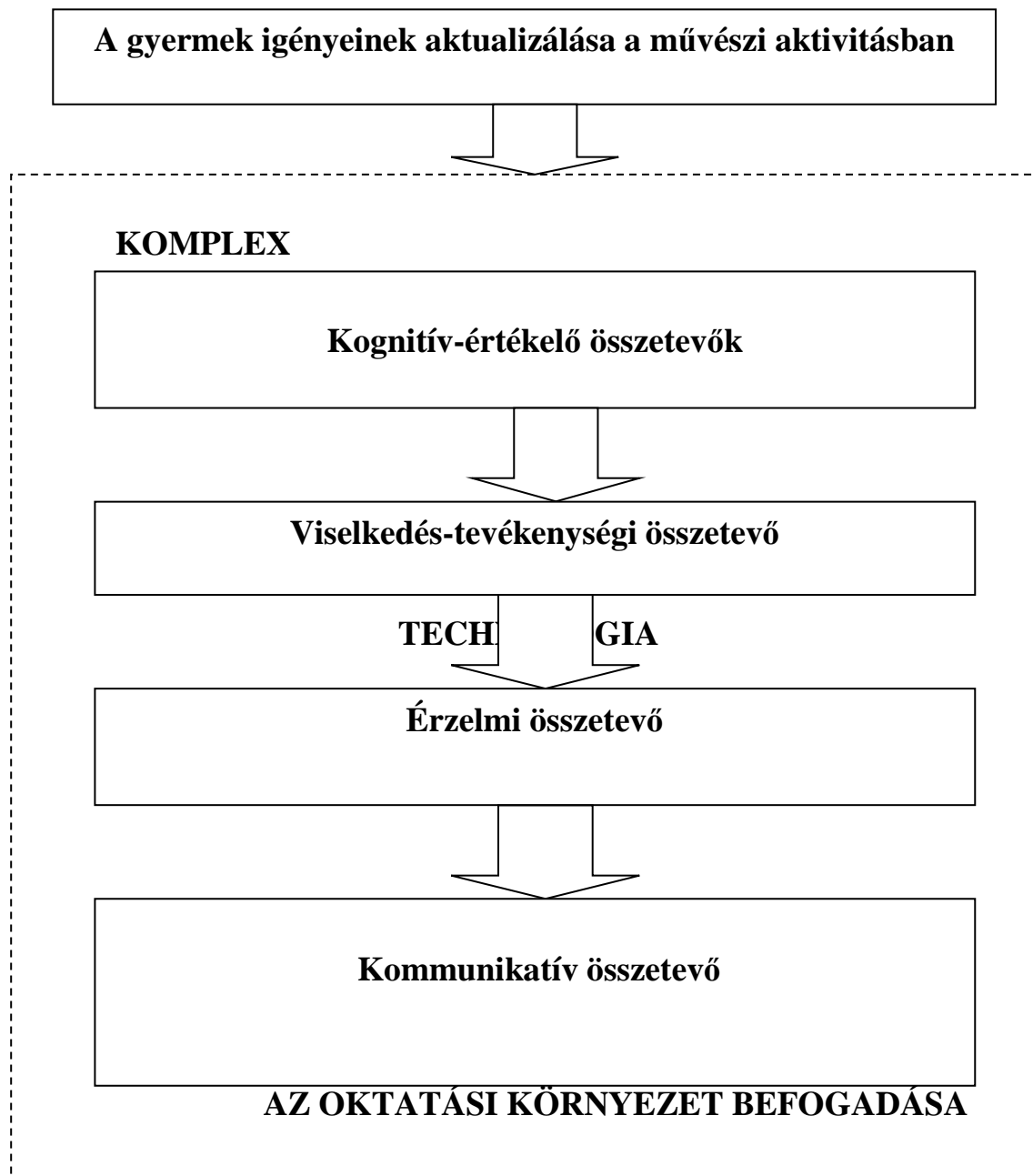
⁷ ЯСВИН В.А. (2001): *Образовательная среда: от моделирования к проектированию*. Москва: Смигал

miszerint a nagycsoportos óvodások az oktatási intézményen kívüli oktatási környezetben tényezőként lép fel az ember egyéni, szakmai, szociokulturális fejlődésében. Az iskolán kívüli nevelési lehetőségek humanitárius-demokratikus egyéni jellegűvé alakítják, amely képes a gyermekek fejlesztésére, hatással van a művészi kifejezőkészségre és a kreativitás kialakulására az egyéni és a művészi aktivitás különböző ágazataiban. szemantikai vonatkozásban az iskolán kívüli oktatási környezet a legalkalmasabb a tantárgyspecifikus innovatív technológiák, a kreatív módszerek és technológiák alkalmazására. Ezen kívül az iskolán kívüli oktatás az innovációs-emberközpontú technológiák és a kreatív-kommunikációs tevékenység eszközeinek segítségével nyomon követheti a természeti hatásokat .

A szerzők jogosan emelik ki, hogy az iskolás személyiségének formálódása csak akkor realizálódhat a pedagógiai gyakorlatban, ha az általános iskolák és az iskolán kívüli oktatási intézmény pedagógiai gyakorlat tudományosan megalapozott, ugyanis csak ezek képesek megfelelő oktatási környezetet biztosítani, amely képes kiegyensúlyozottan fejleszteni az iskolás egyéniségét. Az elvégzett elméleti-módszertani elemzés alapján komplex technológia került kidolgozásra az oktatási környezetre vonatkozóan, amely aktualizálja a nagycsoportos óvodások igényét a művészi aktivitásra. A technológia alapvető összetevői: kognitív-értékelő összetevő, viselkedés-tevékenységi összetevő, érzelmi összetevő, kommunikatív összetevő (2. ábra).

A kognitív-értékelő összetevő a nagycsoportos óvodásnál az információs, ismereti környezetén keresztül jelenik meg, amely támogatja a megismerési aktivitást, hatással van az új meglátására a már ismert tárgyakban és jelenségekben és segít az ismeretlen feltárásában az értékelési mechanizmus által, ami után a terméket elfogadja és bemutatja mint saját művészi tárgy. A viselkedés-tevékenységi összetevő mint egységes magaviseleti kép jön létre az egyik vagy másik magaviseleti norma kiemelésével, különböző helyzetekben és környezetben. A gyermek nemcsak tudást és készségeket kap, hanem azonnal beépíti azt a reális kreatív-gyakorlati tevékenységébe. Az érzelmi összetevő a művészi beállítottságban tükröződik, az alkotást folyamatosan érzelmi folyamatok kísérik. A kommunikatív összetevő a gyermek és a felnőtt együttműködésében mutatkozik meg, a párbeszédnek valamennyi szintjén (kortársak, barátok között).

2. ábra. Az oktatási környezet befogadásának komplex technológiája

A problémával kapcsolatban elvégzett elméleti-módszertani elemzés alapján összehasonlító jellemzőket állapítottunk meg az oktatási intézményeken kívüli és az óvodai oktatási környezetre vonatkozóan az alábbi összetevők alapján: kognitív-értékelő összetevő, érzelmi összetevő, viselkedés-tevékenységi összetevő, kommunikatív összetevő (l. 1. számú táblázat).

1. táblázat.

Az iskolán kívüli intézmények és az óvoda oktatási környezetének összehasonlító jellemzése

	<i>Az oktatási környezet jellemzői</i>	<i>Iskolán kívüli oktatási intézmények</i>	<i>Óvoda</i>
1.	Kognitív-értékelő összetevő	Az oktatási folyamatba ismert mestereket vonnak be, szakmájukat maradandóan ismerőket, amim már önmagukba tehetséges és művész emberek. A felnőttek megmagyarázzák a természeti jelenségeket, tárgyakat, nem intellektuális technikával dolgozik, amelyek a korról változnak, hanem a környezet befogadásának és érzékelésének lehetőségével. A teljes tevékenység a gyermek művészi fejlesztésére irányul a megfelelő irány szerint. Az értékelés nem a minőség felől történik, hanem a teljes jellem szempontjából, érdemjegy nélküli hozzáállás a művészi termékhez, amelyet kiállításokon, bemutatókon való részvétellel ismernek el.	Az oktatási folyamatot pedagógusok végzik. A felnőtt irányítja a neveltek művészi tevékenységét, nincs konkrét irányvonala a különböző művészi képességekre vonatkozóan; mintákhoz kötött, kognitív jellemek létrehozására ösztönöz. Eredmény létrehozását várja el – művészi terméket kell készíteni.
2.	Érzelmi összetevő	A „itt és most” érzelmi állapot kifejezője, hangsúlyt fektet az érzelmekre és a tapasztalatra, együttérzésre, azonos érzelmi háttér a felnőttekével (fantáziálás, ezerszer is „miért?”).	Intellektuálisan jelentős képekre (kert, ház, család) fordítja a figyelmet.
4.	Viselkedés-tevékenységi összetevő	magas szintű aktivitás; a személyiség életútjának individualizálása; elősegíti az önállóságot a tevékenység folyamán, a gyermek és a felnőtt együttes tevékenysége; sokszínű kreativitás.	Az aktivitást a pedagógus kezdeményezi; nem mindig személyre szabottan irányítja a tevékenységet az óra folyamán; megszokott viselkedési modellek betartása; a minták és a modellek követése. A pedagógus elnyerheti a vezető szerepet mint „pedagógus-nevelő”;

5.	Kommunikatív összetevő	párbeszéd, partneri, kölcsönös együttműködés, teljes bizalom, tisztelet, elfogadás, empátia, tolerancia, személyes beszélgetések.	A pedagógus által megadott határokon belüli és távolságtartó beszélgetések.
----	------------------------	---	---

Az elvégzett elemzés kimutatta, hogy az iskolán kívüli oktatási környezetnem specifikus jellemzői vannak, amelyek hatással vannak a nagycsoportos óvodások művészi hajlamainak (kreativitásának) fejlesztésére.

Egyetértünk Pusztovit G. gondolataival arra vonatkozóan, hogy az oktatási-nevelési folyamatban a pedagógia támogatottság tárgyát az iskolán kívüli oktatási intézményben közösen a gyermekkel jelölik ki az oktatási és fejlesztési célok szerint, az érdekeket és az igényeket egyeztetve, amelyek segítenek önállóan elérni az elképzelt életcélokat⁸.

Ez alapot ad arra, hogy az iskolán kívüli oktatási intézményekben az oktatás úgy folyik mint a nevelési, önnevelési, hozzáállás és egyéni hozzáállás, szakmai orientáció folyamatának kölcsönhatása, mint szocializációs összetevő. Vagyis egységes oktatási-nevelési hatásgyakorlás a gyermekre, amikor „kialakul a fejlődő személyiség intellektuális mezeje, általánosan a élet valamennyi területére vonatkozóan”⁹.

Következtetések

Olyan általánosítást végezhetünk, hogy az iskolán kívüli oktatási intézmények oktatási környezetében a gyermek megmutathatja saját felkészültségi szintjét, kreativitását, azt, hogy kész jobbra válni, megérti az élete értelmét, fejlesztheti művészi képességeit és készségeit, szabad egyéniségnek érezheti magát – saját életvilágának alkotója.

Az iskolán kívüli oktatási intézmény a gyermeknek megengedi, hogy egyedül válassza ki tevékenységi területét, amely pozitív hatással van egyéniségének fejlődésére; az oktatási-nevelési környezet keretein belül használják a szubjekt-szubjektum kölcsönhatását; a gyermek nemcsak tudást szerez, hanem beépíti azt a kreatív-gyakorlati tevékenységébe; az iskolán kívüli környezet engedi kibontakozni a gyermekek művészi hajlamát pedagógusok felügyelete és ellenőrzése alatt, ami csak stimulálja a fejlődésüket; az tanulás és a nevelés egyénre szabottsága hatással van a személyiség tiszteletének és felelősségtudatának fejlődésére, amely egészében véve segít realizálni a belső egyéni lehetőségeit.

A további tudományos kutatások folytatását egy strukturális-funkcionális modell megalkotásában látjuk, amely a művészi beállítottságú

⁸ ПУСТОВІТ Г.П. (2004): Міжпредметний підхід у побудові змісту навчальних програм для позашкільних навчальних закладів. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського*, Серія : Педагогіка і психологія № 10, 26-33.

⁹ БЕХ Іван Дмитрович (2008): *Виховання особистості*. Київ: Либідь

óvodáskorú személyiségekre irányul az iskolán kívüli oktatási intézmény feltételei mellett.

Irodalomjegyzék

- Бех, Іван Дмитрович (2008). *Виховання особистості*. Київ: Либідь.
- Биковська, Олена Володимирівна (2006). *Теоретико-методичні основи позашкільної освіти в Україні*. Київ: ІВЦ АЛКОН.
- Будник, Олена Богданівна (2013). Підготовка майбутніх учителів до педагогічної діяльності в соціокультурному середовищі гірської початкової школи. *Гірська школа Українських Карпат*, (8-9), 37-40.
- Горшкова, О. Г. (2009). Формування креативного мислення дитини дошкільного віку. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школі*, Випуск 5, 37-40.
- Пустовіт, Г.П. (2004). Міжпредметний підхід у побудові змісту навчальних програм для позашкільних навчальних закладів. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. *Педагогіка і психологія*, (10), 26-33.
- Ясвин, В. А. (2001). *Образовательная среда: от моделирования к проектированию*. Москва: Смигал.